

ISSN 1999-4214 (print)

ISSN 2957-5095 (online)

ЕУРАЗИЯ ГУМАНИТАРЛЫҚ ИНСТИТУТЫНЫҢ

ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

ЕВРАЗИЙСКОГО
ГУМАНИТАРНОГО
ИНСТИТУТА

BULLETIN

OF THE EURASIAN
HUMANITIES
INSTITUTE

№1/2026

Жылына 4 рет шығады
2001 ж. шыға бастаған

Выходит 4 раза в год
Начал издаваться с 2001 г.

Published 4 times a year
Began to be published in 2001

Астана, 2026

Бас редактор **Дауренбекова Л.Н.**
А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институтының доценті,
филология ғылымдарының кандидаты
Жауапты редактор **Алимбаев А.Е.**
А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институтының доценті,
философия докторы (PhD)

Редакция алқасы

Аймұхамбет Ж.Ә.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Ақтаева К.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Мицкевич атындағы Польша университеті, Познань, Польша.
Әбсадық А.А.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Аасланд Е.	философия докторы (PhD), профессор
Бредихин С.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Солтүстік Кавказ федералды университеті, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	филология ғылымдарының кандидаты, доцент Ә. Бөкейхан атындағы университеті, Семей, Қазақстан
Ермекова Т.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан
Есиркепова К.Қ.	филология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Жүсіпов Н.Қ.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Торайғыров университеті, Павлодар, Қазақстан
Каранфил Г.	философия докторы (PhD), профессор, Комрат мемлекеттік университеті, Кишинев, Молдова
Курбанова М.М.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Алишер Навои атындағы Ташкент мемлекеттік өзбек тілі мен әдебиеті университеті, Ташкент, Өзбекстан
Қамзабекұлы Д.	ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Құрысжан Л.Ә.	филология ғылымдарының кандидаты, профессор, Ханкук шетелтану университеті, Сеул, Оңтүстік Корея
Онер М.	философия докторы (PhD), профессор, Эгей университеті, Измир, Туркия
Олдфилд А.	Философия докторы (PhD), профессор, Каролина Университеті Каролина, АҚШ
Пименова М.В.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Шет ел тілдері институты, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазан федералды университеті, Қазан, Татарстан, РФ
Сенмез О.Ф.	философия докторы (PhD), профессор, Токат Газиосманпаша университеті, Токат, Түркия

Редакцияның мекенжайы: 010009, Астана қ., Жұмабаев даңғ., 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; e-mail: eagi.vestnik@gmail.com, сайт: ojs.egi.kz

Еуразия гуманитарлық институтының Хабаршысы.

Меншіктенуші: «А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты»

Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Ақпарат комитетінде қайта есепке қойылды. Тіркеу № KZ92VPY00046970 17.03.2022

Басуға 27.03.2026 ж. қол қойылды. Пішімі 60*84 1\8. Қағаз офсеттік Көлемі. БТ.

Таралымы 200 дана. Бағасы келісім бойынша. Тапсырыс № 89

«Ақтаев У.Е.» баспасында басылып шықты

© А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты

Главный редактор **Дауренбекова Л.Н.**
Кандидат филологических наук, доцент Евразийского гуманитарного института имени
А.К. Кусаинова
Ответственный редактор **Алимбаев А.Е.**
Доктор философии (PhD), доцент Евразийского гуманитарного института имени
А.К. Кусаинова

Редакционная коллегия

Аймухамбет Ж.А.	доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Актаева К.	доктор филологических наук, профессор, университет имени Адама Мицкевича, Познань, Польша.
Абсадық А.А.	доктор филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А.Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Аасланд Е.	доктор философии (PhD), профессор
Бредихин С.Н.	доктор филологических наук, профессор, Северо-Кавказский федеральный университет, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	кандидат филологических наук, доцент университет имени А. Бокейхана, Семей, Казахстан
Ермекова Т.Н.	доктор филологических наук, профессор, Казахский национальный женский педагогический университет, Алматы, Казахстан
Есиркепова К.К.	кандидат филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Жусипов Н.К.	доктор филологических наук, профессор, Торайгыров университет, Павлодар, Казахстан
Каранфил Г.	доктор философии (PhD), профессор, Комратский государственный университет, Кишинев, Молдова
Курбанова М.М.	доктор филологических наук, профессор, Ташкентский государственный университет узбекского языка и литературы им. Алишера Навои, Ташкент, Узбекистан
Камзабекулы Д.	академик НАН РК, доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Курсыжан Л.А.	кандидат филологических наук, профессор, Университет иностранных языков Ханкук, Сеул, Южная Корея
Онер М.	доктор философии (PhD), профессор, Эгейский университет, Измир, Турция
Олдфилд А.	доктор философии (PhD), профессор, Университет Каролины Каролина, США
Пименова М.В.	доктор филологических наук, профессор, Институт иностранных языков, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	доктор филологических наук, профессор, Казанский федеральный университет, Казань, Татарстан, РФ
Сенмез О.Ф.	доктор философии (PhD), профессор, Университет Токат Газиосманпаша, Токат, Турция

Адрес редакции: 010009, г. Астана., пр. Жумабаева, 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; e-mail: eagi.vestnik@gmail.com, сайт: ojs.egi.kz

Вестник Евразийского гуманитарного института.
Собственник: «Евразийский гуманитарный институт имени А.К. Кусаинова».
Министерством информации и общественного развития Республики Казахстан Комитет информации постановлено на переучет № KZ92VPY00046970 17.03.2022
Подписано в печать 27.03.2026 г. Формат 60*84 1\8. Бум. типогр.
Тираж 200. Цена согласовано. Заказ № 89
Напечатано в издательстве «У.Е. Актаева»

©Евразийский гуманитарный институт имени А.К. Кусаинова

Chief Editor **Daurenbekova L.N.**

Candidate of Philological Science, Associate Professor of the A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute

Editor-in-Chief **Alimbayev A.E.**

Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor of the A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute

Editorial Board

Aimuhambet Zh.A.	Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
Aktayeva K.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Poznan Adam Mitskevich University, Poznan, Poland
Absadyk A.A.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
Aasland E.	
Bredikhin S.N.	Doctor of Philological Sciences, Professor, North-Caucasus Federal University, Stavropol, RF
Гайнуллина Ф.А.	Candidate of Philological Sciences, Associate Professor Alikhan Bokeikhan University, Semey, Kazakhstan
Yermekova T.N.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Kaz. National Women's Pedagogical University. Almaty, Kazakhstan
Yesirkepova K.K.	Candidate of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
Zhusipov N.K.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Toraighyrov University, Pavlodar, Kazakhstan
Karanfil G.	Doctor of Philological (PhD), Professor, Komrat Devlet Univerditesi, Kishinev, Moldova
Kurbanova M.M.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoyi, Tashkent, Uzbekistan
Kamzabekuly D.	Academician of NAS RK, Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
Kuryszhn L.A.	Candidate of Philological Sciences, Professor, Hankuk University of Foreign Studies Seoul Korea
Oner M.	Doctor of Philological (PhD), Professor, Aegean University, Izmir, Turkey
Oldfield A.	Doctor of Philological (PhD), Professor, Coastal Carolina University Carolina, USA
Pimenova M.V.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Foreign Languages Institute, St-Petersburg, RF
Seifullina F.S.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Kazan Federal University, Kazan, Tatarstan, RF
Senmez O.F.	(PhD), Professor, Tokat Gaziosmanpasa University, Tokat, Turkey

Editorial address: 010009, Astana., 4, Prospect Zhumabayev

Tel/Fax: (7172) 561 933; e-mail: eagi.vestnik@gmail.com, сайт: ojs.egi.kz

Bulletin of the Eurasian Humanities Institute.

Owner: «A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute».

The Ministry of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan Information Committee decided to re-register No. KZ92VPY00046970 17.03.2022

Signed for printing 27.03.2026 Format 60 * 84 1 \ 8. Paper. Printing house

Circulation 200. Price agreed. Order No. 89

Printed in the publishing house of «U.E. Aktaev»

МАЗМҰНЫ — СОДЕРЖАНИЕ — CONTENTS

ТІЛ БІЛІМІ – ЯЗЫКОЗНАНИЕ – LINGUISTICS

АКМАГАМБЕТОВА Б.Е., САРСЕКЕ Г.Ә., ШАХИН И.	Сұхбат дискурсындағы коммуникативті стратегия мен тактика: қолданыс ерекшеліктері	7
БЕРГІБАЕВА Д.Қ., КЕНЖЕҒАЛИЕВ С.А., СЕРДАЛИНА С.К.	Ділдік лексикон және қостілділік	22
DOSZHAN Z.A., YERSULTANOVA G.T., KNASSANOVA M.T.	Lexicalising myth and cultural memory: a comparative study of kazakh and english mythologemes	31
ЕСКЕЕВА М.Қ., РАЙНБЕКОВА Г.С.	Түркі халықтарының тұрмыстық лексикасы: тарихи және мәдени аспектілері	40
ЖЫЛКЫБАЕВА М.С., САПАРБАЙҚЫЗЫ Ш., СПАТАЕВА С.Т.	Қытай және басқа да шығыс дереккөздеріндегі көне түркі қала атауларында кездесетін -кент/-кет формантының тарихи-лингвистикалық ерекшеліктері	48
ИСКАКОВА Г.Ж., ТЛЕУБЕРДИНА Г.Т., ТАҢСЫҚБАЙ Ә.Қ.	Көркем мәтінді комикс форматына бейімдеудің лингвистикалық негіздері: отандық әдебиетке шолу	57
МАНАПБАЕВА Ж.Ж., АЛПЫСБАЕВА А.Е., ЖУСУПОВА А.У.	Аударма сапасын бағалау тәжірибесі	67
ОСПАНОВА Ф.А., БАЛХИМБЕКОВА П.Ж.	Бизнес терминологиясындағы кірме сөздердің ерекшеліктері	79
SAKYEVA G.O., IBRAIMOVA L.A.	The importance of lexical classification of film discourses in creating a multimedia corpus (based on the film “Alty jasar Alpamys” (“Six-year-old Alpamys”))	90

ӘДЕБИЕТТАНУ – ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ – LITERATURE STUDIES

АБДУЛЛИНА А.Б., СҰЛТАҒАЛИЕВА О.Қ., СЕЙСЕМБАЕВА Ж.А.	Қазіргі қазақ поэзиясындағы ұлттық мінез поэтикасы мен символикасы	98
ALIYEV Y.N., TOIBAZAR A.M., TURDALI T.	The historical figure and the epic hero in kazakh epic poetry (based on the epic of Edige)	108
АЛИМКАНОВА Г.Б., ЖҮСІПОВ Н.Қ.	Ғалым Едіге Тұрсыновтың түркі халықтары фольклоры туралы тұжырымдары	121
ӘЛТАЙ А.Д., ЖӘЛЕЛОВА М.С., ҚИАРЫСТАНОВА Г.Қ.	Қадыр Мырза Әли поэзиясындағы ауыл концептісі және ұлттық болмыс	130
БАКИРОВА Ш.А., БАЙМЫШ Л.Қ.	Ж. Бектұров шығармаларындағы азаттық сарын	140
YERZHANOVA F.M., IBRAEVA ZH.B., MUKANOVA ZH. R.	Reinterpreting the fairy tale: modern trends in kazakhstani children’s literature	151

GALYMZHANOVA Z.T., BAYTANASOVA K.M., KALIYEV A.K.	The narrative structure in S. Seifullin's novel «A hard road, a perilous journey»	162
ИБРАГИМОВА Д.Қ., АСЫЛБЕКҰЛЫ С., ТОҚШЫЛЫҚОВА Г.Б.	Жазушы Сайын Мұратбековтің сыншылық қыры	171
ИХСАН Д.М.	Түркістан мерзімді баспасөзінде ұлттық фольклордың жариялануы мен зерттелуі	181
КЕНЖЕҚОЖАЕВА А.М., ЖУСАНБАЕВА С.Б.	Метапоэтиканың метамәтіндік өлшемдері (А. Құнанбайұлы шығармашылығы негізінде)	192
МАКАТОВА А.А., ӘБСАДЫҚ А.А.	«Абай», «Сана», «Таң» журналдарындағы қазақ фольклор материалдары	202
МҰСТОЯПОВА А.Т., ИБРАИМОВА Ж.Ж., ЖАМАНОВА Ж.Ж.	Джордж Оруэлдің «1984» романындағы псевдокарнавал поэтикасы	211
НҰРБАЕВА А.Н., ТӨЛЕБАЕВА Қ., ДАУРЕНБЕКОВА Л.Н.	Прецеденттік құбылыстардың көркем мәтіндегі қолданысы (Шәкәрім Құдайбердіұлы шығармалары негізінде)	222
НҰРБАНОВА А.Қ.	Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы шығармаларындағы білім мен тәрбие құндылықтары	235
СӘРСЕНБАЕВА Ж.Б., ҚҰРМАНБАЙ А.П., ОБАЕВА Г.С.	Айгүл Кемелбаеваның «Мұнара» романындағы әйел бейнесі: архетип және сана трансформациясы	245
СЕЙПУТАНОВА А.Қ., НУРЛАНОВА А.Н.	Ш. Құдайбердіұлының «Түрік, қырғыз-қазақ һәм хандар шежіресіндегі» қазақ рулары туралы мәліметтердің тарихи негізі	257
ХАМИДОВА А.Х., КАНАФИНА М.А., ЖУМСАКБАЕВ А.Т.	Женский иронический детектив как форма социокультурного комментария (на материале романа Дарьи Донцовой «Маникюр для покойника»)	267

ТІЛ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ – МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ – METHODOLOGY OF TEACHING LANGUAGE AND LITERATURE

КАЙЫРБАЕВА Ж.К., РАХМЕТОВА Р.С.	Оқушылардың сөзсаптамын тілдесім әрекеті негізінде дамытудың педагогика-психологиялық аспектісі	275
KOILYBAYEVA R.K., KUSMANOVA K.A.	Formation of family values in children on the basis of family discourse	388
МАЖИЕВА Н.А., БАЛТАБАЕВА Н.С., А.БЕРКЕНОВА Р.	ЖОО-да қазақ эпостарды жобалық әдістеме арқылы оқыту	299
ОРАЗ А.Н., МАЛИКОВ Қ.Т., РАМАЗАНОВА Г.Х.,	Қазақ тілін оқытуда корпусстық тәсілдердің лексикалық дағдыларды қалыптастыруға ықпалы	309
ТЕЛГОЖАЕВА Қ.С., ОДАНОВА С.А., ЖАЙЛАУБАЕВА М.Қ.	Ұлттық-мәдени код негізіндегі виртуалды жиі жүйесі: тіл үйренушілердің икемді дағды күзіреттілігін қалыптастыру	334
ТОҒЫЗБАЙ Н.Б., ЕРСУЛТАНОВА Г.С., ЖУМАХАНОВА Н.Н.	ҚАЗТЕСТ жүйесіндегі өнімді сөйлеу әрекеттерінің ерекшеліктері	346

А.Қ. НҰРБАНОВА Торайғыров университеті, Павлодар, Қазақстан
(e-mail: aigulkisap@mail.ru)**МӘШҲҮР ЖҮСІП КӨПЕЙҰЛЫ ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ
БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ**

Аңдатпа. Мақалада қазақ әдебиетінің көрнекті өкілі Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының шығармаларындағы білім мен тәрбие құндылықтары жан-жақты талданады. Зерттеу барысында автор шығармалардағы педагогикалық идеялар, білімнің адам өміріндегі рөлі, моральдық-әдеби қағидалар мен ұлттық дәстүрдің тәрбиелік мәні қарастырылады. Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының өлеңдері мен поэмаларында көрініс тапқан ақыл-кеңес, өмірлік даналық және оқуға, ғылымға деген қызығушылық жас ұрпақты тәрбиелеу тұрғысынан бағаланады. Мақаланың мақсаты – әдеби мұрадағы білім мен тәрбие идеяларын жүйелеу және олардың қазіргі заман педагогикасы мен ұлттық тәрбиедегі өзектілігін көрсету. Мақалада оның шығармаларында білім мен тәрбие, ақыл-парасат, моральдық қағидалар, ұлттық дәстүр мен салт-сананың көрінісі талданады. Зерттеу барысында автор Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының шығармаларындағы білімге деген ерекше көңіл, ғылым мен оқуға шақыру, адамгершілікке баулу сияқты негізгі тақырыптарды қарастырады. Сондай-ақ ақынның өлеңдері мен шығармаларында көрініс тапқан өмірлік даналық, адамгершілік құндылықтар мен ұлттық тәрбие элементтері жүйелі талданады. Мақалада шығармаларды терең талдау арқылы олардың қазіргі замандағы тәрбиелік рөлі мен педагогикалық мәні ашылады. Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының әдеби мұрасы – тек көркем сөз өнері ғана емес, сонымен бірге ұлттық тәрбиенің, мәдениеттің, адамгершілік пен парасаттылықтың қайнар көзі болып табылады. Мақалада білім мен тәрбие идеяларының әдеби шығармалар арқылы ұрпаққа қалай жеткізілетіні, олардың қазіргі қоғамдағы педагогикалық құндылығы, рухани-адамгершілік тәрбиедегі рөлі зерттеледі. Сонымен қатар, жұмыста ақынның шығармашылығындағы білім мен тәрбие тақырыптарының жүйелі түрде талдануы олардың заманауи оқу-тәрбие үдерісінде қолдану мүмкіндіктерін ашады.

Түйін сөздер: рухани құндылықтар, ұлттық құндылықтар, білім мен тәрбие құндылықтары, моральдық-әдеби қағидалар, ұлттық дәстүрдің тәрбиелік мәні.

Кіріспе. Білім мен тәрбие – кез келген қоғамның дамуының басты факторлары болып табылады. Олар жеке тұлғаның қалыптасуында, рухани өсуінде, қоғам алдындағы азаматтық жауапкершілігінің қалыптасуында маңызды рөл атқарады. Қазақ халқының тарихи дәстүрінде білім мен тәрбие бір-бірімен тығыз байланыста болған, бұл құндылықтар ата-бабамыздың өмірлік тәжірибесі мен халық даналығы арқылы жас ұрпаққа дәріптелген. Қазақ әдебиеті мен мәдениетінде білім мен тәрбие мәселесі тек қоғамдық өмірдің бір бөлігі ғана емес, сонымен қатар ұлттық сананың қалыптасуы мен рухани кемелденудің айнасы ретінде көрініс табады. XIX ғасырдағы қазақ ақыны, ағартушы әрі қоғам қайраткері Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы – осы құндылықтарды өз шығармаларында кеңінен насихаттаған көрнекті тұлға. Оның шығармашылығы дәстүрлі ұлттық тәрбие мен білімді заманауи ой-пікір арқылы үйлестіріп, ұрпаққа тек білім алудың маңызын ғана емес, сонымен

қатар адамгершілік, ізгілікті, адалдық пен еңбекқорлық сияқты рухани құндылықтарды жеткізеді. Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы шығармаларының ерекшелігі – олардағы тәрбиелік мән мен білімге шақыру тек сөз арқылы берілмей, көркемдік образдар мен поэтикалық идеялар арқылы терең сезіледі. Ақынның өлеңдері мен қара сөздерінде ұлттық дәстүр мен моральдық нормалар, сондай-ақ адам бойындағы ізгі қасиеттерді дамыту мәселесі маңызды орын алады. Қазіргі таңда білім мен тәрбие құндылықтарының маңызы бұрынғыдан да артып отыр. Жастарды жан-жақты дамыту, олардың рухани дүниесін байыту, адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру мәселесі бүгінгі қоғамның басты талаптарына айналды. Осы тұрғыдан қарағанда Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының шығармалары тек әдеби мұра ғана емес, сонымен қатар қазіргі кезеңде де өзекті педагогикалық және моральдық маңызы бар туындылар болып табылады. Осы мақалада біз Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының шығармаларында білім мен тәрбие құндылықтарының көрінісін жан-жақты талдап, олардың ұлттық әдебиеттегі рөлі мен қазіргі қоғамдағы маңызын көрсетуге тырысамыз. Шығармаларындағы тәрбиелік бағыт, білімге деген шақыру және адамгершілік мәселелері осы зерттеудің негізгі зерттеу нысанын құрайды. Сонымен қатар, мақалада ақынның шығармалары арқылы ұрпаққа берілетін моральдық сабақтар мен білім беру мәні талданады, олардың қазіргі білім беру жүйесі мен рухани дамуға ықпалы қарастырылады. Мақала Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының шығармалары арқылы ұлттық құндылықтарды сақтап, ұрпаққа жеткізудің маңызды аспектілерін көрсетеді және әдеби мұраның тәрбиелік мәнін ғылыми тұрғыдан бағалауға мүмкіндік береді.

Әдістеме және зерттеу әдістері. Мақаланы жазу барысында ғылыми материалдар мен әдістер қолданылды. Зерттеу материалы ретінде жарық көрген ғалымдардың ғылыми еңбектері (диссертация, монография, мақала т.б.) алынды. Жұмыс барысында алға қойылған мақсат-міндеттерге орай жинақтау, сипаттау, баяндау, салыстыру, топтастыру, анализ жасау, жүйелеу, тарихи классификациялау әдістері қолданылды. Аталған тақырыптың өзіндік ерекшеліктерін көрсетуде талдау, салыстыру әдіс-тәсілдері пайдаланылды. Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы шығармаларындағы білім мен тәрбие құндылықтарын талдау үшін қолданылатын әдістеме әдебиеттану, педагогика және әлеуметтану ғылымдарының тұжырымдарын қамтиды. Зерттеу барысында шығармалардың мазмұнын терең талдау, олардың тарихи-мәдени контекстін бағалау, және тәрбиелік аспектілерін анықтау басты мақсат болып табылады. Зерттеу әдістемесі негізінен гуманитарлық бағыттағы сапалық талдау әдісіне сүйенеді. Бұл әдістеме арқылы мәтіндердегі білімге шақыру, адамгершілік қасиеттерді дәріптеу, ұлттық дәстүр мен моральдық құндылықтарды көрсету сияқты аспектілерді жүйелі түрде талдау мүмкіндігі туады. Сонымен қатар, зерттеу әдебиеттанудың компаративтік (салыстырмалы) тәсілін де қамтиды, яғни Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы шығармаларын өз дәуірінің басқа авторларының еңбектерімен салыстыру арқылы оның тәрбиелік маңызын бағалау жүргізіледі. Зерттеу барысында келесі әдістер қолданылды:

1. Контент-талдау әдісі – Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының өлеңдері мен қара сөздерін оқу арқылы білім мен тәрбиеге қатысты негізгі тақырыптар мен идеяларды анықтау. Бұл әдіс арқылы автордың шығармаларындағы адамгершілік, адалдық, еңбекқорлық, білімге ынталандыру сияқты құндылықтар жүйелендіріледі.

2. Тарихи-компаративтік әдіс – шығармаларды жазылған дәуір контекстінде қарастырып, оларды басқа ағартушы авторлардың еңбектерімен салыстыру. Бұл әдіс Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының білім мен тәрбие мәселесін қарау ерекшелігін ашуға мүмкіндік береді.

3. Семантикалық талдау – мәтіндердегі сөздер мен образдардың мағынасын терең зерттеу. Бұл әдіс шығармалардағы тәрбиелік мәнді, моральдық идеяларды, ұлттық дәстүр мен құндылықтарды нақты анықтауға көмектеседі.

4. Синтез және жүйелеу әдісі – алынған мәліметтерді жинақтау, оларды белгілі бір жүйеге келтіру және қорытынды жасау үшін қолданылды. Бұл әдіс арқылы Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының шығармаларындағы білім мен тәрбие құндылықтарының жүйелі көрінісі ұсынылады.

Зерттеу әдебиеттану теориясы, педагогикалық принциптер, ұлттық мәдениет және рухани құндылықтар тұжырымдарына негізделеді. Сонымен қатар, қазіргі білім беру мен тәрбие жүйесіндегі әдістемелік ұсыныстарға сүйене отырып, автор шығармаларындағы педагогикалық бағыттағы тәжірибелік маңыз қарастырылады. Осы әдістеме мен әдістер арқылы Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы шығармаларындағы білім мен тәрбие құндылықтарының көрінісі жан-жақты, ғылыми тұрғыдан дәлелденген түрде зерттеледі.

Талқылау мен бақылау. XIX ғасырдың соңы мен XX ғасырдың басы қазақ қоғамы үшін тарихи тұрғыдан аса күрделі кезең болды. Осы тұста елдің болашағын ойлаған зиялы қауым өкілдері халықты надандықтан арылтып, ғылым мен білімге үндеу қажеттігін түсінді. Мәшһүр Жүсіп осы ағартушылық бағытты ұстанып, шығармаларында «оқу», «білім», «ғылым» ұғымдарын басты құндылық ретінде көтерді. Ақын білімді тек дүниелік пайда үшін емес, адамның рухани кемелденуінің, адамгершілігінің негізі деп таныды. Ол білімсіздікті – қараңғылыққа, ал білімді – жарыққа теңей отырып, халықты ізденуге, оқуға, ойлануға шақырды. Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының еңбектерінде білім – адамды адам ететін басты қасиет ретінде суреттеледі [1, 204]. Ол білім арқылы адам өзін, қоғамды, Алланы таниды деп есептеді. Ақынның пікірінше, шынайы білім тек кітап оқумен шектелмейді, ол – өмірді тану, ақиқатты іздеу, әділдікке ұмтылу. Ойшыл шығармаларында жастардың бос уақытты пайдасыз іске жұмсамауын, ғылым мен өнер үйренуін насихаттайды. Ол заманда қазақ жастарының оқу-білімге салғырт қарауын қатты сынға алып, мұндай жағдай халықтың артта қалуына себеп болатынын ескертеді. Мәшһүр Жүсіп шығармаларындағы тағы бір өзекті мәселе – тәрбие. Ақын тәрбие мәселесін отбасынан бастап, бүкіл қоғам деңгейінде қарастырады. Оның ойынша, тәрбие көрмеген, әдепсіз, имансыз адам – елге де, өзіне де пайдасыз. Тәрбие ең алдымен ата-ананың жауапкершілігі екенін айта отырып, ол баланы жастайынан еңбекке, адалдыққа, үлкенді сыйлауға, кішіге қамқор болуға үйрету керектігін насихаттайды. Мәшһүр Жүсіп үшін тәрбие – адам бойындағы мінез-құлықты, ар-ождан қалыптастыратын ең басты құрал. Ақын адам бойындағы жаман мінездерді – өтірік, өсек, көреалмаушылық, жалқаулықты қатты сынға алады. Мұндай жағымсыз қасиеттерден арылудың жолы – дұрыс тәрбие мен терең білімде деп көрсетеді. Бұл идеялар бүгінгі тәрбиелік үдеріс үшін де аса маңызды. Мәшһүр Жүсіп шығармаларында қазақ халқының дәстүрлі тәрбиелік ұстанымдары кеңінен көрініс табады. Ол мақал-мәтелдер, аңыздар, шежірелер арқылы ұлттың тәрбиелік тәжірибесін ұрпақ санасына жеткізуді мақсат етті. Ойшыл ұлттық салт-дәстүрді сақтауды, ата-баба жолын құрметтеуді тәрбиенің негізгі тірегі деп білді. Ұлттық тәрбиеден ажыраған халықтың болашағы бұлыңғыр болатынын ескертіп, елдің рухани тұтастығын сақтауға шақырды [2, 80]. Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы үшін білім мен тәрбие – бірін-бірі толықтыратын ұғымдар. Тек білімді, бірақ тәрбиесіз адам қоғамға зиян келтіруі мүмкін, ал тәрбиелі, бірақ білімсіз адам өз мүмкіндігін толық жүзеге асыра алмайды. Сондықтан ақын екі құндылықтың қатар дамуын қолдайды. Ол білімді адамды – парасатты, тәрбиелі адаммен теңестіріп, нағыз кемел тұлға осы екі қасиеттің бірлігінен қалыптасатынын айқын көрсетеді. Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы шығармаларындағы білім мен тәрбие құндылықтары бүгінгі күнде де өзектілігін жоғалтқан жоқ. Жаһандану дәуірінде ұлттық болмысты сақтап қалу, жастарды рухани тұрғыдан тәрбиелеу – маңызды міндеттердің бірі. Ақынның еңбектері қазіргі білім беру мен тәрбие жүйесінде ұлттық және рухани құндылықтарды нығайтуға, жастардың санасын оятуға, елжандылық пен адамгершілікке тәрбиелеуге үлкен үлес қоса алады [3, 152]. Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы – қазақ әдебиетіндегі ағартушылық бағыттың ірі өкілі. Ол өз шығармаларында білім мен тәрбиені адам өмірінің ең басты тірегі ретінде қарастырады. Ақынның ойынша, білімсіз және тәрбиесіз адам – қоғам үшін қауіпті. Сондықтан ол өз өлеңдерінде халықты ғылымға, имандылыққа, адалдық пен еңбекке үндейді [4, 34].

Мәшһүр Жүсіп ең алдымен надандықты сынай отырып, білімнің маңызын ашады. Ол білімсіздікті рухани мешеулік деп түсінеді:

«Білімсіздің күні – қараң, түні – қараң,
Өз басына пайда жоқ, елге залал» [5, 109].

Бұл жолдарда ақын білімсіз адамның тек өзіне емес, айналасындағы қоғамға да зиян келтіретінін нақты көрсетеді. Білімді ол жарықпен теңестіріп, ал надандықты қараңғылық ретінде суреттейді. Тағы бір өлеңінде ол ғылымсыз діннің де толық болмайтынын ескертеді:

«Ғылымсыз оқыған намаз – құр әдет,
Ғылыммен болса ғана берер ғибрат» [6, 180].

Бұл ой ақынның білім мен имандылықты қатар қойғанын дәлелдейді. Мәшһүр Жүсіп жастарға арнап көп насихат өлеңдер жазған. Ол жас ұрпақты уақытты бос өткізбей, пайдалы іске жұмсауға шақырады:

«Жастықта ғылым үйрен, босқа жүрме,
Қартайсаң өкінерсің, қолды серме» [7, 133].

Бұл жолдарда ақын жастық шақ – білім алуға ең қолайлы кезең екенін ескертіп, кейінгі өкініштен сақтандырады. Бұл – тәрбиелік мәні өте жоғары өсиет. Мәшһүр Жүсіп тәрбиенің негізі адамгершілік деп біледі. Ол ар-ұятты бәрінен биік қояды:

«Ар кеткен соң адамдық та жоғалар,
Ұят кетсе, иман бірге жоғалар» [8, 145].

Бұл шумақ ақынның моральдық-философиялық көзқарасын айқын көрсетеді. Оның ойынша, ар мен ұяттан айырылған адам қоғамға пайда әкеле алмайды. Сонымен қатар ол екіжүзді, сөзі мен ісі қабыспайтын адамдарды қатты сынайды:

«Тілі басқа, жүрегі басқа екіжүзді,
Ондайдан сақтасын деп тілер бізді» [8, 146].

Мәшһүр Жүсіп еңбекті адамды тәрбиелейтін негізгі құрал деп есептейді. Ол жалқаулықты адамды аздыратын мінез ретінде көрсетеді:

«Еңбексіз мал табам деп үміт қылма,
Жалқаулық жолдасың болса – ұтылма» [8, 147].

Бұл жолдар арқылы ақын адал еңбекке, маңдай термен өмір сүруге шақырады. Еңбек пен білімнің қатар жүруі – ақын көтерген негізгі идеялардың бірі. Ақын ұлттық тәрбиені де ерекше бағалаған. Ол ата-баба жолын ұмытпауды, ел тарихын білуді парыз санайды:

«Өз жұртыңды, өз еліңді қор етпе,
Ата жолын аяқ асты таптама» [8, 148].

Бұл жолдардан ұлттық сана мен отансүйгіштік тәрбиесінің маңызын көреміз.

Қазақ халқының рухани ой-санасының қалыптасуында ағартушы-ақындардың орны ерекше. Солардың ішінде Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы – ұлттық дүниетаным мен діни-философиялық ойды, халықтық тәрбиені терең ұштастыра білген бірегей тұлға. Ол өз дәуірінің әлеуметтік мәселелерін көркем сөз арқылы көтеріп қана қоймай, халықты білімге, имандылыққа, адамгершілікке үндеді.

XIX ғасырдың соңы мен XX ғасырдың басы – қазақ қоғамы үшін күрделі кезең болды. Отаршылдықтың күшеюі, дәстүрлі өмір салтының өзгеруі, рухани дағдарыс білім мен тәрбие мәселесін алдыңғы қатарға шығарды. Осындай тарихи жағдайда Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы шығармалары ұлттық сананы сақтаудың, рухани жаңғырудың маңызды құралына айналды. Бұл мақалада Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы шығармаларындағы білім мен тәрбие құндылықтары жан-жақты талданып, олардың бүгінгі педагогикалық маңызы айқындалады. Сондықтан оның шығармаларында білім мен тәрбие бір-бірінен ажырамас тұтас құндылық ретінде көрінеді. Мәшһүр Жүсіп білімді адамның ішкі жан дүниесін тазартатын, ақыл-ойын жетілдіретін күш деп есептейді. Ол білім арқылы адам надандықтан, жалқаулықтан, жаман әдеттерден арылады деп сенді. Ақын білімсіздікті тек жеке адамның кемшілігі емес, тұтас ұлттың трагедиясы ретінде сипаттайды. Оның пікірінше, білімсіз халық өз болашағын өзі жасай алмайды. Мәшһүр Жүсіп шығармаларында жастарды оқуға шақыру айқын байқалады. Ол ғылымды үйренуді парыз санап, «білім іздеу – әр мұсылманның міндеті» деген қағиданы негізге алады. Ақын жастардың уақытты бос өткізбей, пайдалы істермен айналысуын қалайды. Сонымен қатар ол білім алуда табандылық пен еңбекқорлықтың маңызын ерекше атап өтеді. Оқу жолындағы қиындықтардан қорықпауға, сабырлы болуға үндейді. Ақын адам бойындағы

ең асыл қасиет – адамгершілік деп біледі. Оның шығармаларында адалдық, әділдік, сабыр, қанағат, мейірім секілді ұғымдар кеңінен насихатталады. Мәшһүр Жүсіп өтірік айту, екіжүзділік, көреалмаушылық, дүниеқоңыздық сияқты жағымсыз мінездерді қатты сынайды. Ол мұндай қасиеттер адамның да, қоғамның да азуына әкелетінін ескертеді. Иmandылық – Мәшһүр Жүсіп шығармаларындағы басты тәрбие өзегі. Ол иманды адамды рухани таза, әділ, жауапкершілікті тұлға ретінде сипаттайды. Иmandылық тек діни ғұрыптарды орындаумен шектелмей, күнделікті мінез-құлықта көрінуі тиіс деп санайды. Ақын имандылықты ар-ұят, намыс, жауапкершілік ұғымдарымен тығыз байланыстырады. Мәшһүр Жүсіп қазақ халқының салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын тәрбиенің сарқылмас көзі деп бағалайды. Ол ұлттық құндылықтар арқылы жас ұрпақтың бойына елжандылық, үлкенге құрмет, кішіге ізет қасиеттерін сіңіруді мақсат етеді. Ұлттық тәрбиеден айырылған халықтың рухани әлсірейтінін ақын өз шығармаларында ескертіп отырады.

Мәшһүр Жүсіп отбасын – адам тәрбиесінің бастауы деп таниды. Ата-ананың баланың мінез-құлқы мен болашағына әсері зор екенін айтады. Ол ата-аналарды балаға үлгі болуға, өз іс-әрекетіне жауапкершілікпен қарауға шақырады. Баланың бойындағы жақсы немесе жаман қасиеттер ең алдымен отбасында қалыптасатынын ақын ерекше атап өтеді. Қазіргі жаһандану жағдайында рухани құндылықтар әлсіреп, материалдық құндылықтар алдыңғы орынға шықты. Осындай кезеңде Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының мұрасы білім мен тәрбиенің тұтастығын сақтауға, рухани-адамгершілік тәрбиені күшейтуге, ұлттық сананы қалыптастыруға зор үлес қоса алады.

Нәтижелер. Зерттеу барысында Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының поэзиялық, прозалық және публицистикалық мұраларына талдау жасалып, оның шығармаларындағы білім мен тәрбиеге қатысты көзқарастары айқындалды. Талдау нәтижесінде төмендегідей қорытындылар анықталды. Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы шығармаларында білім – адамды кемелдікке жеткізетін негізгі құрал ретінде көрінеді. Ол надандықты қоғамның артта қалуының басты себебі деп танып, ғылым мен оқудың қажеттігін үнемі насихаттайды. Ақын білімді тек ақпарат жиынтығы емес, рухани жетілу мен адамгершіліктің негізі деп бағалайды [9, 184].

Зерттеу нәтижелері Мәшһүр Жүсіптің тәрбиені ұлттық құндылықтармен тығыз байланыста қарастырғанын көрсетті. Ол үлкенді сыйлау, ата-ананы құрметтеу, елге қызмет ету, адалдық пен имандылық сияқты қасиеттерді тәрбиенің басты өзегі деп таныған. Шығармаларында исламдық дүниетаным айқын байқалады. Ақын имандылықты адамның ішкі мәдениетінің өлшемі ретінде көрсетіп, білім мен тәрбиені дінмен сабақтастыра қарастырады. Бұл оның рухани-адамгершілік тәрбиені бірінші орынға қойғанын дәлелдейді. Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы жас ұрпақты ел болашағы деп танып, оларды білімге, еңбекке, әділдікке үндейді. Зерттеу барысында ақынның жастарды жалқаулықтан, бос әурешіліктен сақтандырып, пайдалы іспен айналысуға шақырғаны айқындалды. Зерттеу нәтижесінде Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының білім мен тәрбие туралы ойлары қазіргі қазақстандық білім беру жүйесіндегі рухани-адамгершілік, ұлттық тәрбие қағидаларымен үндес келетіні анықталды. Оның мұрасы бүгінгі тәрбиелік жұмыстарда тиімді пайдалануға лайық. Зерттеу барысында Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының поэзиялық шығармалары, философиялық ой-толғамдары, діни-ағартушылық бағыттағы еңбектері мен өсиет-нақыл сөздері жан-жақты қарастырылды. Талдау нәтижесінде ақын шығармаларындағы білім мен тәрбие құндылықтарының қазақ халқының рухани дүниетанымымен, ұлттық болмысымен және діни-имандылық негіздерімен тығыз байланыста қалыптасқаны анықталды [10, 87].

Ең алдымен, Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының білімге қатысты көзқарастары оның ағартушылық идеяларының негізін құрайтыны айқындалды. Ақын білімді адам санасын оятатын, қараңғылық пен надандықтан арылтатын басты күш ретінде бағалайды. Оның шығармаларында білімсіздік қоғамның артта қалуының, ел ішіндегі алауыздық пен рухани әлсіреудің негізгі себебі ретінде сыналады. Ал ғылым мен оқу халықтың мәдени дамуы мен өркениетке жетуінің басты шарты ретінде танылады. Бұл тұжырымдар ақынның білімді тек жеке тұлғаның емес, тұтас ұлттың дамуына қызмет ететін маңызды құндылық

деп қарастырғанын көрсетеді. Зерттеу нәтижелері Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының білім ұғымын ақыл-парасатпен, адамгершілікпен және имандылықпен тығыз байланыста қарастырғанын дәлелдейді. Ақын үшін білім – тек дүниелік мақсаттарға жетудің құралы емес, ең алдымен рухани кемелдікке жетелейтін жол. Осы тұрғыдан алғанда, оның шығармаларында білім мен тәрбие өзара ажырамас бірлікте көрініс табады. Тәрбие мәселесіне қатысты жүргізілген талдау нәтижелері ақынның ұлттық тәрбиеге ерекше мән бергенін көрсетті. Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы тәрбиені ата-баба дәстүрі, салт-санасы, ұлттық мінез-құлқымен сабақтастыра қарастырады. Оның шығармаларында ата-ананы құрметтеу, үлкенді сыйлау, адал еңбек ету, елге қызмет ету сияқты құндылықтар тәрбиенің басты негізі ретінде сипатталады. Ақын дұрыс тәрбие алған ұрпақ қана қоғамның рухани тірегі бола алатынын атап көрсетеді [11, 246].

Зерттеу барысында Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы шығармаларындағы адамгершілік және имандылық тәрбиенің маңызы ерекше екені анықталды. Ақын исламдық дүниетанымға сүйене отырып, тәрбиенің негізін ар-ождан тазалығы, адалдық, сабырлылық, қанағатшылдық сияқты қасиеттерден іздейді. Ол адамның ішкі рухани дүниесі таза болмай, алған білімінің қоғамға пайдасы шамалы болатынын ескертеді [12, 85]. Бұл ойлар ақынның рухани-адамгершілік тәрбиені бірінші орынға қойғанын көрсетеді. Жастар тәрбиесіне қатысты зерттеу нәтижелері Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының жас ұрпаққа ерекше жауапкершілікпен қарағанын дәлелдейді. Ақын жастарды ел болашағы деп бағалап, оларды білімге құштар, еңбекқор, әділ әрі иманды болуға үндейді. Ол жалқаулықты, надандықты, дүниеқоңыздықты қоғам дамуына кедергі келтіретін жағымсыз қасиеттер ретінде сынайды. Жастарға арналған өсиет-нақыл сөздері оның шығармаларының тәрбиелік маңызын арттыра түседі. Сонымен қатар, зерттеу нәтижелері Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының тәрбие мәселесін тек жеке тұлға деңгейінде ғана емес, қоғамдық тұрғыда қарастырғанын көрсетті. Ақын әділетті қоғам қалыптастырудың басты шарты ретінде білімді, тәрбиелі және иманды азаматтарды алға тартады. Оның пікірінше, елдің болашағы мен ұрпақ тәрбиесі өзара тығыз байланысты [13, 120].

Қорытынды. Қорытындылай келе, Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы шығармаларындағы білім мен тәрбие құндылықтары – қазақ халқының рухани мұрасының алтын қазығы. Ол білімді – рухани кемелденудің жолы, ал тәрбиені – ұлт болашағының негізі деп таныды. Ақынның ағартушылық, тәрбиелік идеялары бүгінгі қоғам үшін де аса маңызды әрі тағылымды. Мәшһүр Жүсіп мұрасы – жас ұрпақты білімге, имандылыққа, адамгершілікке тәрбиелеуде сарқылмас рухани қазына болып қала береді.

Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы шығармаларындағы білім мен тәрбие құндылықтары нақты өлең жолдары арқылы терең көрініс табады. Ақын:

- білімді – рухани жарық,
- тәрбиені – адам болмысының негізі,
- имандылықты – қоғамның тірегі ретінде қарастырды [15, 108].

Оның өсиетке толы өлең жолдары бүгінгі жас ұрпақты тәрбиелеуде де аса құнды рухани мұра болып табылады. Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы шығармаларындағы білім мен тәрбие құндылықтары – қазақ халқының рухани дамуының маңызды негізі. Ол білімді – адамды кемелдікке жеткізетін күш, тәрбиені – қоғамды түзейтін басты құрал ретінде қарастырды. Ақынның ағартушылық, тәрбиелік ойлары бүгінгі күнге дейін өзектілігін жойған жоқ. Сондықтан Мәшһүр Жүсіп мұрасын терең зерттеу – ұлттық руханиятты дамытудағы маңызды бағыттардың бірі болып қала береді.

Қазақ халқының рухани-мәдени мұрасында ерекше орын алатын Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының шығармалары – ұлттық сананы қалыптастыруда, өскелең ұрпақты білімге, имандылыққа, адамгершілікке тәрбиелеуде аса маңызды құндылықтар жиынтығы болып табылады. Оның еңбектерінде білім мен тәрбие мәселесі бір-бірімен тығыз байланыста қарастырылып, халықтық дүниетаным, діни-этикалық ұстанымдар және өмірлік тәжірибе негізінде терең философиялық мазмұнға ие болған. Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы шығармаларындағы білім ұғымы тек сауат ашумен немесе ғылым игерумен шектелмейді.

Ол білімді адамның рухани кемелденуінің басты шарты ретінде қарастырады. Ақынның ойынша, шынайы білім – адамды ізгілікке бастайтын, ақ пен қараны ажыратуға үйрететін, қоғам алдындағы жауапкершілікті сезіндіретін күш. Сондықтан ол өз шығармаларында білімсіздікті надандықпен теңестіріп, надандықты елдің дамуына кедергі келтіретін ең үлкен дерт ретінде сынайды. Бұл көзқарас бүгінгі білім беру жүйесі үшін де өзекті болып табылады. Тәрбие мәселесіне келгенде, Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы ұлттық тәрбиеге, ата-ана өнегесіне, үлкенді сыйлау мен кішіге қамқор болу дәстүріне айрықша мән береді. Оның шығармаларында адалдық, еңбекқорлық, сабырлылық, әділдік, имандылық секілді қасиеттер негізгі тәрбие құндылықтары ретінде көрініс табады. Ақын адам тәрбиесінің негізі отбасында қаланатынын, ал қоғамдағы моральдық ахуал әрбір жеке тұлғаның мінез-құлқымен тікелей байланысты екенін айқын көрсетеді. Сонымен қатар Мәшһүр Жүсіп еңбектерінде діни тәрбие мен адамгершілік тәрбиенің өзара сабақтастығы анық байқалады. Ол ислам дінінің адамды рухани тазалыққа, әділеттілікке, мейірімділікке тәрбиелейтін қырларын кеңінен насихаттай отырып, дінді соқыр сенім емес, парасат пен ақылға негізделген ілім ретінде түсіндіреді. Бұл тұрғыда ақынның көзқарасы ағартушылық бағытпен үндесіп, заманының озық ойлы тұлғаларының идеяларымен сабақтасады. Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының шығармаларындағы білім мен тәрбие құндылықтары ұлттық болмысты сақтауға, халықтың тарихи жадын жаңғыртуға бағытталған. Ол өткен мен бүгінді байланыстыра отырып, келер ұрпаққа дұрыс бағыт-бағдар беруді мақсат еткен. Ақынның өсиет, нақыл, гибрат сөздері қазіргі жастардың рухани дамуына, өмірлік ұстанымдарының қалыптасуына зор ықпал ете алады.

Қорытындылай келе, Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы шығармаларындағы білім мен тәрбие құндылықтары – қазақ халқының рухани байлығының ажырамас бөлігі. Оның мұрасы бүгінгі таңда да өз маңызын жоймай, ұлттық тәрбиенің, адамгершілік пен парасаттылықтың қайнар көзі болып отыр. Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы шығармаларындағы білім мен тәрбие құндылықтарының қазіргі білім беру жүйесі үшін де маңызды екені айқындалды. Ақынның ағартушылық, ұлттық және рухани-адамгершілік бағыттағы идеялары жас ұрпақты тәрбиелеуде маңызы зор рухани мұра болып табылады. Сондықтан ақын шығармаларын оқу, зерделеу және білім беру үдерісінде пайдалану – өскелең ұрпақты жан-жақты, рухани бай, саналы азамат етіп тәрбиелеудің тиімді жолдарының бірі болып табылады.

Әдебиеттер

1. Қасабек А. Ұлттық руханияттың құндылық болмысы // Қазақтану өрісі: Оқу құралы / Жалпы редакциясын басқарған Ж. Молдабеков. – Алматы: Қазақ университеті, 2005. – 204 б.
2. Худайбергенов Н. Қазіргі ғылымдағы жалпыадамзаттық құндылықтар жайлы түсінік. – Алматы: Қазақ университеті, 2017. – Б. 80-89.
3. Жолдасбеков М. Асыл арналар: Әдеби мақалалар. – Алматы: Жазушы, – 1990. – 152 б.
4. Zhushupov N., Shalabay B., Baratova M., Ibraeva Zh., Lapytova Z., Mutaliev R., Abdullayeva K., Sakenov J. Las muestras conservadas del folklore: problema de la edición del libro del folklore de Mashkhur Zhushup // Revista ESPACIOS. ISSN 0798 1015. Vol. 38 (Nº 55). –2017. – 34 p.
5. Мырзахметұлы М. М. Ж. Көпеевтің қазақ әдебиетіндегі орны. – Тараз: Ой толғаныстары. – Түркістан, 2005. – Б. 109-122.
6. Нұрмұратов С. Рухани құндылықтар әлемі: әлеуметтік философиялық талдау. – Алматы: ҚР БҒМ Философия және саясаттану институты, 2000. – 180 б.
7. Мәшһүр Ж. К. Шығармалар жинағы. 2-том. – Павлодар, 2013. – 133 б.
8. Мәшһүр Ж. К. Шығармалар жинағы. 4-том. – Павлодар, 2013. – Б. 145-148.
9. Аңсабаев Д. М. М. Жүсіп шығармаларының тәрбиелік мәні // Ізденіс. Гуманитарлық ғылымдар сериясы, 2003. – №1. – Б. 184-190.
10. Жүсіпов Н. Қ., Баратова М. Н. Алаш ғалымдарының фольклортанушылық қызметі: Мәшһүр Жүсіп Көпеев. // Торайғыров университетінің Хабаршысы. №3, 2023. – Б. 87-98. DOI: <https://doi.org/10.48081/VIQB3198>

11. Жүсіпов Н.Қ. 20-ғасырдың бірінші жартысындағы қазақ фольклортану ғылымы. Монография. – Павлодар, 2003. – 246 б.
12. Сүтжанов С. Мәшһүртану курсы. Дәрістер жинағы. Оқу құралы. – Павлодар: Кереку, 2009. – 85 б.
13. Баратова М. Н. Мәшһүр Жүсіп шығармаларындағы ұлттық өрнек мәні // Мәшһүр Жүсіп оқулары: республикалық ғылыми конференция материалдары. – Павлодар, 2001. – 117–122 б.
14. Барлыбаева Г.Г. Қазақ философиясындағы этикалық идеялардың эволюциясы. – Алматы: Егемен Қазақстан, 2011. – 112 б.
15. Есентайұлы С. Құндылықтардың төресі // Қазақ әдебиеті. – № 8(3224). – 108 б.

А.К. НУРБАНОВА

Торайгыров Университет, Павлодар, Казахстан

ЦЕННОСТИ ОБРАЗОВАНИЯ И ВОСПИТАНИЯ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ МАШХУРА ЖУСУПА КОПЕЕВА

Аннотация. В статье всесторонне анализируются ценности образования и воспитания в произведениях выдающегося представителя казахской литературы Машхура Жусупа Копеева. В ходе исследования автором рассматриваются педагогические идеи в произведениях, роль образования в жизни человека, нравственно-литературные принципы и воспитательное значение национальной традиции. Мудрость и интерес к чтению, науке, отраженные в стихах и поэмах Машхура Жусупа Копеева, ценятся с точки зрения воспитания подрастающего поколения. Цель статьи – систематизация идей образования и воспитания в литературном наследии и демонстрация их актуальности в современной педагогике и национальном воспитании. В статье анализируются нравственные принципы, отражение в произведениях национальных традиций и обычаев. Систематически анализируются элементы житейской мудрости, нравственных ценностей и национального воспитания, отраженные в творчестве поэта. В статье раскрывается их воспитательная роль и педагогическое значение в современном мире посредством глубокого анализа произведений. Литературное наследие Машхура Жусупа Копеева – это не только искусство художественного слова, но и источник национального воспитания, культуры, нравственности и добропорядочности. В статье исследуется, как идеи образования и воспитания передаются поколениям через литературные произведения, их педагогическая ценность в современном обществе, роль в духовно-нравственном воспитании. Систематический анализ тем образования и воспитания в творчестве поэта открывает возможности их применения в современном учебно-воспитательном процессе. Статья отражает важные аспекты сохранения и передачи национальных ценностей поколениям через произведения Машхура Жусупа Копеева и позволяет с научной точки зрения оценить воспитательное значение литературного наследия.

Ключевые слова: духовные ценности, национальные ценности, ценности образования и воспитания, морально-литературные принципы, воспитательное значение национальной традиции.

A.K. NURBANOVA

Toraigyrov University, Pavlodar, Kazakhstan

THE VALUES OF EDUCATION AND UPBRINGING IN WORKS OF ART MASHKHUR ZHUSIP KOPEEVA

Annotation. The article comprehensively analyzes the values of education and upbringing in the works of the outstanding representative of Kazakh literature Mashkhur Zhusip Kopeev. In the course of the research, the author examines pedagogical ideas in the works, the role of education in

human life, moral and literary principles and the educational significance of the national tradition. Wisdom, life wisdom and interest in reading, science, reflected in the poems and poems of Mashkhur Zhusip Kopeev, are appreciated from the point of view of educating the younger generation. The purpose of the article is to systematize the ideas of education and upbringing in the literary heritage and demonstrate their relevance in modern pedagogy and national education. The article analyzes knowledge and upbringing, common sense, moral principles, reflection of national traditions and customs in his works. In the course of the research, the author examines such main topics as special attention to knowledge, a call to science and reading, and moral education in the works of Mashkhur Zhusip Kopeev. The elements of life wisdom, moral values and national upbringing reflected in the poet's poems and works are also systematically analyzed. The article reveals their educational role and pedagogical significance in the modern world through an in-depth analysis of the works. Mashkhur Zhusip Kopeev's literary legacy is not only the art of artistic expression, but also a source of national education, culture, morality and integrity. The article explores how the ideas of education and upbringing are transmitted to generations through literary works, their pedagogical value in modern society, and their role in spiritual and moral education. In addition, a systematic analysis of the themes of education and upbringing in the poet's work opens up the possibility of their application in the modern educational process. The article reflects important aspects of the preservation and transmission of national values to generations through the works of Mashkhur Zhusip Kopeev and allows us to scientifically assess the educational significance of literary heritage.

Keywords: spiritual values, national values, values of education and upbringing, moral and literary principles, the educational significance of the national tradition.

References

1. Qasabek A. Ұлттық руханиаттың құндылық болмасы // Qazaqtanu örisi: Oqu qūraly / Jalpy redaksiyasyn basqargan J. Moldabekov. – Almaty: Qazaq universiteti, 2005. – 204 b.
2. Hudaibergenov N. Qazırғы ғылымдағы жалпыadamzattyq құндылықтар jaily түсінік. – Almaty: Qazaq universiteti, 2017. – B. 80-89.
3. Joldasbekov M. Asyl arnalar: Ädabi maqalalar. – Almaty: Jazuşy, - 1990. – 152 b.
4. Zhusupov N., Shalabay B., Baratova M., Ibraeva Zh., Lapytova Z., Mutalieva R., Abdullayeva K., Sakenov J. Las muestras conservadas del folklore: problema de la edición del libro del folklore de Mashkhur Zhussup //Revista ESPACIOS. ISSN 0798 1015. Vol. 38 (Nº 55). – 2017. – 34 p.
5. Myrzahmetuly M. M. J. Köpeevtiñ qazaq ädabietindegi orny. – Taraz: Oi tolğanystary. – Türkistan, 2005. – B. 109-122.
6. Nürmüratov S. Ruhani құндылықтар әлемі: әлеуметтік философиялық талдау. – Almaty: QR BČM Filosofia және saiasattanu instituty, 2000. – 180 b.
7. Mäshür J. K. Şyğarmalar jınaғы. 2-tom. – Pavlodar, 2013. – 133 b.
8. Mäshür J. K. Şyğarmalar jınaғы. 4-tom. – Pavlodar, 2013. – B. 145-148.
9. Añsabaev D. M. M. Jüsip şyğarmalarynyñ tärbielik mǎnu // Izdenis. Gumanitarlyq ғылымдар seriesy, 2003. – №1. – 184-190 b.
10. Jüsipov N. Q., Baratova M. N. Alaş ғалымдарыnyñ fólklortanuşylyq qyzmeti: Mäshür Jüsip Köpeev. // Toraiğyrov universitetiniñ Habarşysy. – №3, 2023. – B. 87-98. <https://doi.org/10.48081/VIQB3198>
11. Jüsipov N. Q. 20-ғасырдың бірінші жартысындағы qazaq fólklortanu ғылымы. Monografia. – Pavlodar, 2003. – 246 b.
12. Sütjanov S. Mäshürtanu kursy. Därister jınaғы. Oqu qūraly. – Pavlodar: Kereku, 2009. – 85 b.
13. Baratova M. N. Mäshür Jüsip şyğarmalaryndaғы ұлттық өрнек mǎnu // Mäshür Jüsip oqulary: respublikalyq ғылыми konferensia materialdary. – Pavlodar, 2001. – 117–122 b.
14. Barlybaeva G. G. Qazaq filosofiasyndaғы etikalyq ideialardyñ evolüsiasy. – Almaty: Egemen Qazaqstan, 2011. – 112 b.
15. Esentaiuly S. Qūndylyqtardyñ töresı // Qazaq ädabietı. – № 8(3224). – 108 b.

Автор туралы мәлімет:

Нұрбанова Айгүл Қисапқызы – Торайғыров университетінің докторанты, Павлодар, Қазақстан.

Нұрбанова Айгуль Кисаповна – докторант Торайғыров университета, Павлодар, Казахстан.

Nurbanova Aigul Kisapovna – doctoral student at Toraigyrov University, Pavlodar, Kazakhstan.